

SLOVENSKA BČELA.

Mesca novembra 1850.

Tožeče drevó.

Na trati košato drevo stoji,
Med vejami veter silno šumi,
I terga za listom list romén,
Raznaša široko po zemlji plén.

Al drevo, vidivše zadnji kras
Šumeti po travi, zatémni obraz,
Uzdihne, se milo mu stori,
I veter kara, tak govori:

»O grozni! kakova te žene slja,
»Odejo mi siloj tresti na tla?
»Se Bóga ne bojiš, ti pravo ni mar,
»Ki jemlješ pomladi mi zadnji dar?

»Glej! s tim sim hladilno senco dajal,
»Sim potnika krepil iz daljnih tal;
»Iz nežne cvetice sim sad rodil,
»I gladnu i žejnu*) obilno delil.

»Sedaj pa, oddavši ostalo vse,
»Sim listje prihranil si samo še;
»Al že tvoj sop po zemlji dervi,
»Kar ude odeva, kar me redi.

»O če te more ganuti kaj,
»Če zgubo si čutil grenko kadaj;
»Ne delaj krivice, pusti mi,
»Kar serce tako gorko želi.

»Ne terjam veliko; listje za sad, —
»Poslednjo imej je, skop zaklad, —
»Da duša se teši, siti oko.
»O vse uterpevati je huó!

»I ako ne gane pravica te več,
»Omeči te stavec milo proseč;
»Ki zadnjo lepoto, jedino slast
»Mu vzame divjih sap oblast.«

Al veter ne jenja, ne čuje besed,
Razsaja, verševa še huje, ko pred,
I listje se vsipa, piš ga dervi;
Iz šuma pa tale klic doni:

»Ne toži nevoljno, uteši sercé,
»Ne gledaj peres, ki z vetrom leté,
»Posojeno verneš, rok veli;
»Al blagor, ki dosluži ko ti!

»Čeravno odnaša listje ti piš,
»I glavo plešo v obnebjé moliš;
»Si spolnil nalogo, obrodil sad,
»I svetu koristil stoternokrat.

»Raduj se toraj! Pomine mraz;
»Vernul se bo zopet pomladni čas,
»Tadaj preobražen bodeš stal
»Bogatji, ter lepši list pognal!«

Podgorski.

*) Namesto: gladnemu i žejnemu.

Arov in Zman.

(Konec.)

Vernimo se k ljubeznjivi turški deklici. Kar je Arov šotor zapustil je imela Ilka pač žalostne dni. Gnalo jo je, pa ni vedila, kam; njeno serce je hrepenelo, al brez nade, da bi se kdaj hrepenjenje pogasilo. Kak čudna je vender razméra človeških občutkov! Čista, na poštenost in blagost ne pa na minljivo vunajnost vtemeljena ljubezen, je brez dvombe nar slajši nebeški dar, pa vselej je tej neskončni sladkosti tudi neskončna grenkost primešana. Slasti je moralo to pri občutljivi, žaromiselni Ilki toliko bolj biti, ker je Zman dan na dan bolj Alita nadlegoval, mu jo v zakon da'i. Za odreči ni bilo; pa za dovoliti tudi ne, ker bi bil oče srečo lastnega otroka razderl, če ravno mu še ni znan ogenj njenega serca bil. Snubec se zadnjič, očeta prositi, naveliča in gre rajši k vojskovodju Kabdalu, da bi on s svojo besedo to reč dognal. Navada ni pri Turkih, da bi čez hčere kdo drugi kot oče al njegov namestnik oblast imel, pa v vojski se tudi navada opusti, če ima opuščenje hasen prinesiti. Kabdal ne prisodi sicer Ilke Zmanu, pa tistemu jo prisodi, ki bi kako umetnost znajdil, da bi se Homec podal. Tudi to je snubcu všeč; ker bi se zamogle pri tem razun Ilke tudi velika čast in slava pridobiti. Vedil ja pa, da se nihče drugi za deklico ne poganja in da se torej nihče drugi u kako nevarnost ne bo podal. U kratkem je njegov naklep storjen. On pokliče trumo, ki jo je on veleval, skupej, jej da povelje in molk zapové za stran vsega, kar bi v obziru njegovega namena storila. Kmalo nastane veliko upitje po turskem stanišu. Vse vre skup, kaj da bi pomenilo in nihče se ne more dovelj čuditi, ko vidi. Po ulicah tabra je Zman dirjal, za njim je pa njegova truma z velikim hrupom derla. Tečenje in sledenje se tudi pri vodi ni vstavilo, marveč terpi tudi po višavi gori in pride do homškega grada. »Pobijte ga! pobijte izdajavca, vskoka!» je druhal sledivcov gromela. Posadka je to celo prigodbo vidila in berš spozná, da je moral Zman v kakšin prepír s samim Kabdalom priti, da ga ta zato vloviti in umoriti hoče. Ta priložnost se Ostervaru zlo pripravna zdi, naj večega junaka Turkov na svojo stran spraviti in si ga poprijazniti. Hitro reče Zmanu vrata odpreti in ga notri peljati.» Na preganjavce pa pošlje trumo vojšakov, ki Turke kmalo odtirajo in po griču doli zapodé.

Ko je preganjani u zavetju, ga obsujejo trume kristjanov, ki ga radovedno zastran te dogo. lbe poprašu. jejo. Proti Ostervaru obrnjen začne on Kabdala tožiti in pripovedovati, da so Turki neizrečeno nevoljni, da tak dolgo že Homec obsedajo. To nevoljo kerviloku naznaniti, je armada njega zvolila. Ko Kabdalu pové, da naj se volji vojšakov, tabor popustiti vda, ga reče on pri tej priči popasti. Pa naglo švigne iz šotora med rajdami turških stavov na ravnost proti Homcu, ker je vedil, da je zanaprej le tu njegovo zavetje in stanovanje. O tem mnenju se ni prekal. Posadka ga je preganjavcov rešila. Nasproti bo pa tudi on vse skusil in storil, da jej pomaga in njene in njegove sovražnike v zgubo in škodo pripravi.

To pripovedovanje se zlo vejetno zdi, zakaj okoljsine so resnične; da so se Turki oblege naveličali, je bilo gotovo, ker je njih narava le za berzen napad, pa nikakor za počasne opravila vstvarjena. Z drugimi vred verjame tudi Ostervar in z velikim veseljem Zmana med svoje vojšake vzeme. Ker je bil njegov pogum vsim od prvega do zadnjega znan, je že koj njegova perva stopnja-stopnja častika. Pa vskok poverne tudi to počastenje z deli, nad katerimi se vrag in prijatelj zavzameta. Zdelo se je, da je zdaj sreča Turke popolnoma zapustila. Kjer so se pokazali, so bili pobiti in če jih je bilo ravno dostikrat petkrat več, so vendar pobegnuli, ko so majhno trumo brambovcov in na njenem čelu Zmana zagledali. Vsaki dan se kristjanom z zmago konča, pa z dobičkom zastav in sovražnih topov. Škoda, ki jo Kabdal terpi, je grozovitna in le čudno se posadki zdi, da vendar ne odjenja, marveč z enako terdovratnostjo vojaške naprave doveršuje. Pa prepričana je, da bo u kratkem omagati moral, ako bo tudi za naprej vse tako po godu in sreči kakor do zdaj šlo. Da se bo pa to zgodilo, se je upati smelo. Arov in Zman sta še dalje hujše pritiskala. Da se bo njenemu ognju sčasoma ovira vkloniti morala, je bilo brez dvombe gotovo.

Nepričakovana nesreča pa nade posadke prežene in njeno krepost za nekoliko časa omami. Ta nesreča je bila nagla smert Ostervara. Te slovenski junak je bil že sicer star, pa duh njegov je bil še iskren, mlad in pogumen. Ostervar je vse okoljsine naglo prevdaril in se po njih ravnal. Da se je po primeri majhen grad Homec tak serčno in tak dolgo branil, je bilo delo njegove previdnosti in predene glave. Bil je sicer zlahnega stanú, pa ljudomilo serce mu je tudi ljubezen kmetov pridobilo. Vse ga je kot očeta ljubilo; vse je tedaj o njegovem hitrem poginu prepadeno in ostrašeno. Še popolnoma zdrav se je z Zmanom k malici vsedel. Po jedi pa čne bolehati,

se vleže in preden še mrak dol in log počerni, je bil zadnji zdihlejš izustil in svojo trumo zapustil.

Že ko se je zvedilo, da bi umreti utegnul, se je posadka okol njegove postlje zbrala in ga prosila, da naj jej vojskovodja zbere, ki bi jih, ako bi on več ne ustal, vodil in vladal. On reče vojvodsko palico prinesiti in jo da Zmanu. Potem svojo vojsko opominja, mu ravno tako zvesta biti, kakor je njemu bila. Ko se je proti Arovu obrnul in mu posebej nekaj reči hotel, se mu je glas zaperl, in potem ni več besedice govoril. Koj po zagrebu Zman posadko skupej pokliče, da bi mu po stari šegi prisegla. On se ustopi na visoko stolico med njo; vojšaki mu na sveti križ prisežejo in ga trikrat visoko v zrak na stolu vzdignejo. Pri vsakem povzdigu zagromi „živio“, da se deleč razlega. Novi vojskovodja si zvoli potem stotnike in podpoveljnike in napravi krasen obed. To bi bilo nemogoče, ako bi ne bila poprejni dan neka čeda trumo Turkov prepadla in jej mnogo hrane vsake baže in verste pobrala.

Posadka je zdaj, kar brambo zadene, zopet brez skerbi; nektere clo misel obhaja, da bo pod mladim vodjem boljši šlo, kot pod starim in kakor se jim zdi, vse prepočasnim Ostervarom. Pa popolnoma nasprotnih misel je Arov. On je na vse na tanko pazil in po dolgem prevdarku ima za gotovo, strašno resnico, da je Zman to kar je bil — Turk na duhu, mnenju in namenu. Že način in izpeljava njegovyega pribega k gradu ga s sumom in pomišljenjem navda. Čudno se mu zdi, da Turki takrat, ko so že vidili, da jim odide, niso pušk rabili in pobegnjenca vstrelili. Čudno se mu zdi, da so po tisti dogodbi sovražniki veliko pred, kakor poprej bežali in da so potem dostikrat cele trume herbet obrnule, če se je le en moz iz posade pokazal. Nespametno bi bilo, to le strahu pred Zmanom pripisati. Da je pri tem kaka posebna skrivnost, ni mogoče dvomiti. Tudi, da je Zman bers po pogrebu prisego tirjal in da je bil memo družih častnikov Arov le na nizko stopnjo djan, poterdi sum prebrisanega Slovenca. Bistvo gleda on na vse, kar se godi, kuje in vari. Njegovi pazljivosti ne odide, da je eno noč nekdo skoz grajska vrata po griču u tursko staniše korakal in se čez kake pol ure nazaj podal. Sklen njegovih oči razmotri dobro, da ima nazaj pridši velike berke in malo las spredej, katerih znamenj ni med celo posadko drugi kot Zman imel. Drugo pot je zapazil, da sta dva moža po griču prišla, kterima so se vrata po kratkem šep-tanju odperle. Po teh in družih dogodkih se Arov prepriča, da je grad v nar hujši nevarnosti predanja in pogube in on

začne misliti, kako bi se pripomoč dobila, nevarnosti v okom priti in jo bers̄ ko mogoče odverniti. Pa tudi Zman je sčasoma spregledal, da za svoje naklepe ne vé-več sam, temuč da ima stražnika in čuvaja pri svojem namenu. Arov je bil edini Slovenec, ki je naredbe vojskovodja zmesti in poventati zamogel. Zatorej se ga Zman po lahki poti znebiti misli. Pokliče ga namreč k sebi in mu da povelje, se skoz turške ležaje zmuzati in tisto slovensko vojsko na pomoč pripeljati, ki se je že davnej okoli Kamneka u oetbo Homca nabirala. Mislil si je, da bodo Arova al že Turki zasačili, al pa da bo on tako dolgo na poti, da že njegovega naklepa ne bode razdreti mogel. Tiste slovenske armade pri Kamneku pa se ni bilo clo nič bati. Bila je zlo pičla in je menila, da jej ni potreba Turke napasti, ker jim je že hrabro obnašanje posadke dosti opravitu dalo. Arov je sicer razumel, da mora doveršnje Zmanovih misel blizo biti, ker si ga zdaj s poveljem s poti spraviti želi, vender mu to luč prižgè, to reč na tanko pri Turkih samih pozvedeti in na to pozvedbo terdnjavi in posadki pomoč in rešenje izmisliti in pripraviti. Ponizno poslušá tedaj zapoved svojega turškega vojskovodja in zapusti brez oporeke slovenski grad.

Temna noč je že nastopila, ko skoz germovje po narstermejsih krajih v turški tabor dospé. Sklenul je ne dalje iti, predeu bi mu bili sovražni naklepi znani. Ker je turški jezik za silo govoriti umel, ga ni drugzega skerbelo, ko njegova od maometanske čisto razločna obleka. Vender si vé modra glava kmalo pomagati. Blizo enega šotora se mu zdi, da nekdo smerči in ko potipa, vidi da je res Turk na tléh ležal in terdo spal. Bers̄ potegne svoj hanžar in ga neverniku tak globoko v oserčeje porine, da po kratkem ječanju pogine. Ko se oblačila ubitega polastí in ga ná se dene, se od tod naglo pobere in po rajdah nebrojnih stanov zgubi. Večkrat je sicer poslušal in tú in tam postal, pa vse je tiho, razun klicanja in rožlanja stražnikov. Čez nekoliko pride u ulice, ki se mu bolj kot druge znane zazdevajo in koj ga misel obide, da je že tu enkrat bil. On nekoliko postojí in vídi, da so na tistem kraju posebno veliki in krasni šotori. Še bolj pa se zavzame ko šeptanje začuje, ki iz bližnjega stana na njegova ušesa bije. On si dih in sapo zaderžuje počene tik stene šotora, pazi in sluša.

»Na jutri večer tedej, pravi en glas, bodite pripravljeni. Ob tem času mora biti zmaga naša in grad u turških rokah.

Kot merzlica pri telh besedah Arova spreleti,

»Se je pa na Zmana res popolnoma zanesti?» vpraša drugi glas.

»Kakor na sedem stolpov v Carigradu, pravi prvi, preden štir in dvajset ur mine, nam bo zvesto Homec izročil.»

»Ga bo pa posadka poslušala,» bara drugi.

»Ne boj se! odgovori prvi, že sim ti povedal, kako se bo zgodilo; brambovci menijo za terdno, da bi mi pobegnuli, ako bi tako imenovana Kamneška vojska u nas udarila. Na to je naš naklep narejen. Posadka Zmanu popolnoma zaupa. On jej bo prigovarjal in jo jutri o mraku večidel iz terdnjave peljal. Da bo vun šla; jej bomo že toliko prostora dali.»

»Pa se jej ne bo sumno zdelo, grad popustiti?»

»Ne! marveč bo to rada storila, ker nas s tem odgnati meni. Drugi dan nas bo mislila od zad napasti, kakor da bi bila kamneška vojska. Ne bo tedaj dvomila, da bomo mi to misleči od Homca naglo odrinuli. Toliko rajši, bo iz terdnjave šla, ker bo Zman u njej vender še dve sto mož za brambo pustil.

»To nam zamore zares nevarno biti.»

»Nikakor! te stotini obstojete iz hromih, kruljevih in strahljivih ljudi, ki so brez poguma in moči. Zraven jim bo Zman še omotice u vino namešal, da našega prihoda ne čujejo. Sicer nam je že tudi ponarejene ključe od grajskih vrat poslal, s kterimi bi si jih odperli, če bi prav tisti stotini nas ovirati hotle.»

Arov je dovolj zvedil, pa ne more si nar manjšega pomočka spomniti, da bi iz takšne nevarnosti svoje brate potegnul. Počasi se on vzdigne in krog šotora korake zaoberne. Silno pa se prestraši, ko po uni plati iz line stana obraz sloveti vidi. Preden se še umakne, ga tudi oseba pri oknicu vglada, in prestrašena pri tej priči glasno »Ali!» zavpije. On skoči in beži in se ne spomni, da bi se mu ne bilo po turško oblečenemu bati potreba. Ker sliši blizo sebe straže govoriti, se zopet oberne in še enkrat tik memo osebe pri lüni gre. Ta se zopet naj ozre pa ko mu u obraz, ki ga je iz oblakov pridša luna posijala, pogleda, hipoma ostermi in plašno »Arov!» izdihne. Pa on se ne zmeni za zdih Ilke, ki jo je zdaj spoznal, marveč ga glas Alita, ki je skrivni le unemu znani pogovor s Kabdalom končal in v hčerkino izbo stopil, tako ostraši, da brez prenehanja skoz tabor bega in popred ne jenja, dokler gosto germovje ob bregu Bistrice doseže. Tu se skrije in skoz dan zastran rešitve gradú pomišljuje. Solnce zajde, mrak napoči, pa tuči naklep Arova je storjea.

Ko ura devet odbije, se začne po turskem ležišu marno gibanje. Vse prijema za orožje in proti višavi hiti. Vsak vé, kaj to pomeni, ker je Kabdal armadi namenil, in popred vsim nerazumljivo obnašanje Zmana razodel in jej povedal, da je že ob osmeh posadka Homec zapustila. Neizrečeno veselje tedaj vse nadvaja, ker ima težavna oblega tak lohak in nagel konec doseči. Turkom se tudi Arov pridruži in z njimi vred čez vodo po griču stopa. V gradu je vse tiho — nič tistega marnega gibanja kot druge dni. Vrata se s ponarejenimi ključi odpró, terdajava se prepade, orožnica posede, hroma in omočična truma brambovcov skor brez vpóra poseka. Vse se tako naglo doverši, da je grad, preden še ura deset zaklenka, pridobljen in v turskih pestéh.

Po zmagi se veselje Turkov z neskončnim piskom in vriskanjem razodeva. Vojskovodja jim pa veliko obednico napravi. Kar je le dobrega in zlahtnega v taboru dobiti, pride na mizo; radostnega serca si prostaki in častniki eden drugemu napivajo; dobrovoljnosti ni konca ne kraja. Kmalo začno razne pijače svojo moč kazati; vinjena polega ena truma nevercov za drugo. In ravno te reči je nar bolj željno Arov pričakoval. Popred se je z drugimi vred v spodnji izbi radoval; ko pa splošno omamljenje zazre, pivnico zapusti in gre po stopnicah v nadstropje, kjer se je Kabdal z mnogimi drugimi pri kupici *) razveseljeval. Tudi tam so že glave zmedene in noge slabe, tako da pivci večidel na tla pocepajo. Varno stopa v sobo Slovenec, pa ko Kabdala zagleda, se mu roka skor sama od sebe skerči in po handžaru seže. Še enkrat, dvakrat okolj sebe pogleda; potem stopi serčno bližej, pomeri, mahne in — njegovo orožje tiči v sercu turskega vojskovodja. Naglo hiti zdaj iz izbe, plane po stopnjicah dolj — in žark bakle obsveti njegovo s kervjo poškropljeno obleko. On se hoče vogniti in pri nasprotnih vratih grad zapustiti, da bi delo popolnoma doveršil. Zastonj! Ali, ki je edini svojo trumo zadrževal, da ni tak nezmerno obedovala, je z njo grad pregledoval. Hlabec je naprej svetilnico nesel in ta zapazi Arova in še mokre kervave madeže na njem. To obudi sum. Slovenec, ki se zastonj izgovarja in možko derži, je prijet, od Alita spoznan in povezan. Kaj kervavi madeži pomenijo se v kratkem pokaže. Obup in smerten trepet prepade trézno trumo, svojega imenitnega vodja vsmertenega najditi; le ta misel jo nekoliko tolazi, da je morivec v pesteh. „Kri za kri! vpijejo vsi. — Ali storí sodbo,

*) Dobro vem, da Turki vina ne pijejo, pa deržal sim se narodnega pripovedovanja. Pis.

da ima po prvem petju petelina glava kristjanu pasti. Gotovo bi ga bil k bolj počasni in hujši kazni obsodil, ako bi mu ne bila s smertjo Kabdala ena tiba želja dopolnjena. Mislil je namreč ga namestiti in vojskovodja turške armade postati.

Arov je bil, ker se ni nikomur poljubilo, grajske ječe poiskati, v klet odpeljan, ki je bila pa brez vrat. Skoz okno je nekoliko luna sijala, toraj se ni Turkom, ki so ga stražili, posebna luč potreba zdela. Stražnikov je bilo šest, ki so se pa čez pol ure z drugimi šestimi verstili. Ti čuvaji so pri durih kleti sem ter tje hodili in se le od strane na nesrečnega jetnika ozirali. Arov je vedil, kaj ga čaka in je bil na smert pripravljen. Stokrat ga je že v serditih bitvah srečala, toraj se mu ne zdi grozovitna. Ura udari polnoči, luna pojemlje, straže se verstit pridejo. Memo njih pa stopa v ječo ženska oseba — turška deklica Ilka. Ker se čuvaji še zanjo ne zmenijo, gre brez napote k Arovu, se vkloni pred njim in pravi tiho, da jo le on čuje: „Meniva obleko, reši se! naglo, dokler se še straže pogovarjajo in čas ne preteče.“ — Velikodušnost deklice bi bila vsakega prevzeti morala, toliko bolj je tedaj Arova, ki je že nad življenjem obupal. „»Angelj iz nebes!“ pravi on, jo na svoje serce pritisnuvši, „»naj se zgodi. V dveh urah pridem te rešit. Kraljevo plačilo in večna hvaležnost Slovencev ti potem ne odide.“» Obleka je naglo premenjena. Arov da Ilki haljo, ona njemu žensko ogrinjalo in potem se ločita. Slovenec gre brez suma memo straž iz ječe, iz grada, po griču na prosto plan.

Komaj je na uni breg vode dospel, vidi človeka proti mostu hiteti, ki ga zdajci za izdajavnega Zmana spozna. „Stoj!“ mu kriči nasproti, „brez gostinčarja si računil, tvoja zadnja ura je prišla“. Pri tem pade serdito na Zmana, ga oklene in mu hanžar vzame. Pa zastoj si prizadeva, mu tudi sabljo izsneti. Strašen boj se med junakama prične. Ta skuša s hanžarom, uni s sabljo svojega nasprotnika poventati. Obá sta enako urna, enako umetna; eden se drugemu vmika, tako da že ura dve bije, brez izločenja za tega al unega. Pa klenk ure Arova na nevarnost opomni, v kateri je njegova turška rešenica. Nezaderžljivo buti zdaj v Zmana, mu izmakne sabljo in mu z njo na en mah glavo odbije. Ko jo za lase prime, dirja z njo brez preneha, dokler prekanjene posadke ne dobo. V kratkem jej predajo in nevarnost Zmana razloži, potem pa jo pelje jaderno proti Homcu v popolno vničo turških druhal. Ze je voda za herbtom, grič nastopljen, vrata pred nosom — zdaj zapoje petelin, da se strašno razlega.

Smerten pot stopi Arovu po čelu, on ostermi: — zdih in krik „Arov!“ se iz kleti, v kateri je bil on popred, žalostno oglasi. „Naprej,” zagromi on svoji trumi, „morebiti, da jo rešimo.” — Prepozno! Koj ko je petelin zapel, je bila Ilka v ječi vmorjena. Slovenci so jo le maševati mogli. Turška vojska je od prvega do zadnjega pobita. Le Alitu da Arov prostost, da bi očetu povernul, ker hčerki ne more in ga v domovino spusti. Pa on se brani iti, temuč ostane pri kristjanih, se zopet preoberne in je pobožen mnih postal. Homški grad se je pa sčasoma razsul in hud potres je clo višavo na dvoje razdelil. Na enem teh gričev stoji zdaj božja pot Marije, ki jo mnogo ljudi iz vseh slovenskih krajev obiskuje.

Pod cerkevjo, pravi pripovedka, je pa prostorna izba, v kateri zakleta Ilka sedi in odrešenja pričakuje.

Večernica.

Solnce na neba višini,
Jemlje že slovó od dné,
Zadni žarki po dolini
In po gričih se cedé.
Mrak čez zemljo se steguje
Tih mir povsod kraljuje,
Tud' je vtihnil mični kór
Drobnih prebivavcev gor
Dokler spet zasije zor.

Čuj kak' sladka melodija,
Zvona glas se sliši zdaj:
„Bod' česčena, o Marija,
Božja mati vekomaj!“ —
Spet je tiho po dobravi,
In nad nami na višavi,
Zvezd milijonov zablíši
V serca pokoj se cedi —
V božjem varstvu svet zaspi!

In takó tekó nam dnovi,
In večera nam bežé,
Dokler zadnikrat zvonovi
Omarijo zazvoné. —
Takrat bomo počivali,
In v naročju zemlje spali, —
Bratje! dan je scer pekóč,
Vendar delajmo na moč,
Bo nam v grobu lahka noč! —

Sprava v Černigori.

S veseljem se oziramo Slovenci proti jugu dežel, od koder nam vsaki dan romeno sončice prisije, dobro vedoč, da tudi tam po Srbiji, Bosni, Bulgarskeji, junaškeji krajini i. t. d. Slaveni, po kervi i slavi naši brati prebivajo. I med temi najdemo narod, katerega do današnjega dne nobena sila ni popačiti, ni podjarmiti zamogla — narod te je slavni Černogorski. Dogodivščina tega naroda i slava ste si ednako velike. Ine stanovališča kaže, da morajo Černogorci s velicim trudom nerodovitno zemljišče, večidel po stermem pečovju nastlano, obdelovati, ako si hočejo potrebnega živeža pridobiti. Vendar zadovoljni Černogorec, verni sin svojih roditeljev, veselo gospodari po svojej dragej zemlji, katera mnogokrat od kervožejnih Turkov nadlegovana, še nobenega ptujega gospodarja poznala ni.

Vsred gostosenčnih logov i dobrav, ki še večidel zemljo pokrivajo, najdeš malo selice. Hišice semtertje raztrošene se ne vidijo daleč, ker jih homec zakriva; le dim, ki se proti nebu vali, je popotniku znamenje, da se kraju bliža, kjer človeške duše prebivajo. Na koncu tega sela je stala popova hiša, ki so ga Volk imenovali. Mali vertec okoli hiše in nekaj zemljišča v spodnej ravnini, je bilo vse popovo posestvo. Že skoz dvajset let je bil Volk dolžnosti dušnega pastirja na tanjko spolnoval. Zavolj njegove prijaznosti, skerbi i marljivosti so ga vsi sosedi sila spoštovali. Ni minulo skorej dneva, da bi ne bila ta ali una osoba modrega popa za svet v dvomljivih rečih poprašat došla, i malo kdo izmed pridših je nezadovoljen njegove hiše zapustil.

Bil je Volk oče siromakom, tolažnik žalostnim, zdravnik bolnikom, varh i podpornik nedolžnih, sodnik pri tožbah i vodja vojščakov proti turškim roparjem. Zares težke so bile te dolžnosti za popa, ali imel je v lastnej hiši zaklad, kateri mu je vse muke skerbipolnega življenja obilno nadomestil, imel je namreč poštenja vredno ženo i ljubeznivo hčer, Jagodo po imenu. Materna čednost i očeta krasne lastnosti so se k velicej radosti roditeljev v Jagodi lepo zjedinile. Popustite mi na tanjko popisovati device lepoto: rudeča nje lica, ko juterna zora, oči nebeških zvezd plamena, ust ljubeznivost; — celo truplo, vitko ko tanka jela v visokej plavini, je bilo vredno prebivališče nje lepe, neoskrunjene duše! — Skerbni oče je jo za nevesto odločil poštenemu mladenču, Ranko po imenu, jedinemu sinu kneza, ki je v sosednem selu stanoval, ter v mladih letih

Volka priserčni prijatelj bil. Ranko i Jagoda sta bila ljubezni do endruzega enako vžgana, i tako rekoč, jedna duša je oživljala dva telesa. Po nekih mescih bi imela Jagoda dopolniti šestnajsto leto i po serčnej želji nje roditeljev svojo roko Rankotu podati.

Bilo je zimskega večera. Zamišljen sedi Volk za mizo, debelo knjigo v rokah derže; mati i hči pa na pečnej klopi predete ter si rahlo na uho pošeptavate, da ne bi otca motile. Zvunaj pa brije i zavija studeni sever čez hišni krov, kakor bi mu hotel vso slamo izruvat. Krog i krog je obmolknilo vse v strašnej nočnej temoti, le tu in tam še psovi, zvesti čuvaji, s vetrom zatulijo. Kar na dvorišču domači pes zalaja i precej tudi na hišna vrata zabobni. Prestrašene planete mati i hči nakviško, Volk si pa verno čelo prekriža, za luč prime, da bi pogledal, kaj će to biti.

„Za Boga, ne odpiraj vrat!“ zavpije mati, „pozno je že i noč prestrašna i viharna.“

„Tim večja je sila i tim potrebnejša pomoč“ odgovori mirno Volk, ter se k vratam oberne.

„Tako vendar prej povprašaj, kdo je zvunaj i kaj da poželi. Znabiti so to turski roparji.“

„Ne sme se šele na dolgo popraševati“, reče Volk, „kader begun strehe al vinirajoč moje tolažbe i pomoči potrebuje! — Bomli zavolj praznega strahu potrebnemu pomoči odrekel?“ — To rekoč, odpre vrata i v hišo plane — Ranko, ves bled, prestrašen, s raztrešenimi lasmi, plašno se ozira okrog, kolena mu se tresejo, strah ga premaga, on omedli in se bez sebe na tla sruši (zverne). Jagoda obupno z rokami zvija, mati hiti iskat domačih zdravil, Volk mu pa hitro toplo postelj pripravi ter njegove drevene ude ogrevati poskuša — i tako jim vendar po sreči izide, s skupno močjo omedlevšega zopet zdramiti. Al huda merzlica ga jame drobiti. Strašne podobe ga vznemirujejo i tako se celo noč v groznih mukah po postelji premetava. Sele v jutro, ko je zgodnja zarja svoje romene žarke po sneženih gričih razlivati počela, Ranko sladko zadremlje. Visoko je že sijalo sonce na nebu; Volk je bil že svoje navadne juterne posle opravil, je Ranko še ves čas sladko počival i spal. Jagoda, objokane oči v Rankota vperte, mu mirno pri znožju sedi in skerbljivo pazi na vsaki izdihlej, ki se njegovim persam izvije. — Zdaj se začne Ranko mezati i po malem oči odpirati; plašno se ogleduje po sobi, kakor da bi mu prebivališče nezano bilo; i zadnjic zagleda zorolično Jagodo, kakor bi jo nekaj poprašati želel. —

„Hvala Bogu, zopet živi!“ zakriči devojka ter se jhiťjoča čez njegovo postelj verže, — otec hvaležno proti nebu pogleda i roko na Rankotovo vroče čelo položi. Ranko ves ganjen stisne starčeku roko, ter globoko zdihnuvši jame k svojim oberajen: „O zakaj toliko miloserdja, moj oče! — zakaj ta čista ljubezen, nesrečna devojka! jes je ne zasluđim. — Poteguite nazaj svoje roke, odvernite svoje oči od mene, vaše ljubezni jes nisem vreden! Oj vi, goljfani! vi štimate, da Ranko pred vami stoji; Ranko s čistim, nedolžnim srcem? — Omadežovano je zdaj moje ime, — moja roka je s kervjo oskrunjena — jes sim vmorivec!“ — Kot od strele zadeta plagne Jagoda kviško i tresoč se odtegne Volk roko od nesrečnega — kot ojster meč so mu presunile Rankotove besede mehkočutno serce; zakaj ljubil je mladenca iz cele svoje duše, da bi lastnega deteta bolj ne bil mogel. Moléé oči v tla pobesi — i njegove solze, ah kot vlomki sveta, se mu čez lice valijo — Jagoda sirota si hoče tugo v persih ohladiti, ter pod milo nebo zbeži.

„Ah, sadaj šele vidim, da sim nesrečen!“ jame zopet Ranko „ti dragi oče mi odtegneš svoje roke — i Jagoda me tudi beži! Ah, to vaše zaničovanje je mi britkejše, kot vestna temota.“

„O da bi saj tolažbe mógel najti za te!“ jame po dolgem molka zopet Volk, „Govori, povej, kako ti je bilo mogoče kaj takega véiniti?“

„Znano ti je, da sta si moj otec i sosed Miloš že mnogo let v sovražtvu; dobro pa tudi veš, kako je me ova nesloga v serce bolela. Vse moje poskušanje, nja serdita serca zopet združiti, je bilo zastonj. Ali kar se pri očetih zgoditi ni moglo, to se je srečno pri sinih spolnilo; soznanil sim se namreč z njegovim sinom Milenkotom in vkratkem je iz tega zuanstva lepa prijaznost i uzajemna ljubezen scvetela. Milenko je postal moj zvest tovarš na vsih mojih potih; čredo sva skupej na pašo gonila, v orožju najne moči poskušala i skupej divjjo zverjad od najnih čred odganjala. Ali sim šel na medvede ali volke lov lovit — Milenko se ni od mene ločil. Zastonj sim ga tolikokrat opominjal; nevarnosti so mladega lovca šele bolj dražile i spodbadale. — Enkrat zasledim volkuljo. Lahko bi jo bil na njenih nabegih vjel, ali vedel sim, da ima mladiče v ležišču ter sim želel celo pleme pokončati. Ovaj naklep razodenem svojemu predragemu Milenkotu — o da mi niso takrat usta na vekomaj obnemele! — Dobro oborožjena se podava precej na pot i skorej dojdeva na tisti nesrečni kraj. Milenko se je poprej s menoj pogodil, da hoče sam nevarni lov

skusiti: jaz pa bi imel od daleč pred berlogom čuvati. In glej, jes nespremišljen človek, pozabivši nevarnosti, ki po tacih spakah žugajo, dovolim njegovemu silnemu poželenju! — Ko se že berlogu bližava, mi začne srce močno v persih nabijati i silna britkost me nahaja ne za me — temoč za Milenkota! — Vendar se na tihem radujem, ko zagledam novè sledke v snegu i ko krog i krog berlog obidem, i povsod očitne volčje slede zapazim, nisem dalje dvomil, da je volkulja pred kratkem šele ležišče zapustila i da mladi nečuvani v gnezdu ležijo. Hitro verže Milenko puško i torbico na stran, i zleze v berlog. Še se mi je njegova obleka iz tamnega berloga blisketala, ko zaslišim na mah silen krič, ki me strašno v srce zbode. Trepetaje skočim bližej ino vidim — o groza! kako volkulja stekla, Milenkota nevsmiljeno objemši, ga v steno tišči. Groza me po celem životu spreleti, kri se mi vstavi, žile mi oterpnejo — komaj še zagrabim puško, namerim, vstrelim i zadenem — o mene nečimernega strelca! — zadenem srce mojega prijatelja. — Ne pusti me, otec, dalje povedat, ah spomin mojega peklenskega dela mi od velike žalosti možgane v glavi zmeša! — Kajan kakor veliki pregrešnik se proti domu obernem, — Milenkotov oče zavolj zgubljenega sina, ki mu je bil naj dražje blago tega sveta, obupno roke zviija i jadikuje. Serd i sovražtvo do naše rodovine, ki je ga dozdej v znotranjščini kril, zopet narase v živi plamen, i na grobu vmorjenega sina se zaroti, njegovo smert nevsmiljeno maščevati. I glej, kmalo je prisego izpolnil: že drugi dan po našej hiši od vsih strani pogubljeni plami švigajo. Majka mi leži betežna pod lopno streho, otca mi preganja obup čez pečine i stermine i mene grize vest, da nigde pokoja najti ne morem; — o predragi oče! zamore li jeden človek pod milim soncem nesrečniši biti od mene?"

„Predragi moj sinko!“ povzame po dolgem molčanju Volk, Rankota za roko prijemši, „popolnoma občutim s teboj nesrečno tvoje stanje; ali nikar ne obupaj, le pokrepcaj se; zakaj obup storjenega nikdar ne popravi, temuč mnogokrat še večo nesrečo nakloni. Spomni se solz tvoje siromaške matere, pomisli tvojega bežnega pomilovanja vrednega očeta, pomisli tvojega lastnega omadežovanega imena. Nikar ne prelivaj več solz, globoko si tugo vtisni v nedra globino, dokler se z razserdjenim sovražnikom ne spraviš i kervavi maščevavni meč od tvojih roditeljev ne odverneš — zato se podvizaj i skaži se v djanju nedolžnega; tvoja nedolžnost ti bo dala serčnost i krepost se s sovražnikom v lepem spraviiti.“

„Sprava? Oj nigdar še ni on te besede izustil, serce njegovo še njene slasti nikdar občutilo ni! Mojega serca kri mu zna jezo ohladiti, mojih starišev prah njegovej maščevavnej pohoti zadostiti, al — odpustil on nikdar ne bode!“

„Bode, moj sin! bode, samo poskusi. Glej, očetovsko serce se nikoli laglje omeščati ne dá, kakor na grobu jedinega sina; i če se kaka ljubezniva i draga osoba na pokopališče spremlá, o takrat, dragi moj! se lahko sovražtvo pozabi! Še enkrat te prosim i zarótim, okrepcáj se i idi s menoj v tvoje selo nazaj; jaz sam hočem poskusiti, vas v miru zopet spraviti.“

Upauja radostni žarki so mu naglo obupa terdo skorjo raztopili. Vnovič se Ranko oživi i zavé, i se poslovi v Volkovej hiši; zadnjič še kušne trepečo Jagodo ter se bez skerbí s Volkom na pot podá. Rankotu vkaže Volk v nekem bližnem samostanu ostati, sam pa v selo hiti, izpolniti, kar se je vsim nemogoče zdelo.

(Konec sledi.)

Šole na deželi morajo slovenske biti.

Novo šolsko leto je nastopilo. Bog daj, da bi se védno bolj sovražno opovéranje Slovenščine zmanjšovalo, in da bi ona, čversta hčerka naše vsolne matere Slave, povsod na deželi po Slavenskem v kmečkih šolah vladala edino sama!

Prava reč bo to, bode gotovo marskteri imenitno in zaničljivo zaklical, in v svojej nejevolji se nosil in tožil, da še vedno enostranski sovražni duh po deželi gospoduje, in nemški jezik, kateri je vonder dozdej povsod vpeljan bil, zametje, in njega, ki je toliko potreben, iz šol zavračuje. Ali tiho, gospodi! ki tako mislite, ako hočete, da se ne bote prodali ko taki, ki nima jo ne zapopadka od šol na deželi, in ne slavjanskega serca v svojih persih. Ali pa je morde pametno, modro i pravično: Nemščino tudi zanaprej v šolah po deželi obderžati? — Je sad, ki je dozdej v nemško-slovenskih šolah otrokam dozoril, v resnici tako dober in obiln, da se od Slovincov to terja, kar drugim ljudstvam naložiti nobenemu na misel ne pride, in da bi imeli slovenski otroci zavolj nemškega svoj materni jezik ponemariti? — In torej je koristno, je otrokam v prid, ako se po starej šegi nemško brati, pisati in ra-

čuniti učé, ako se jim polno nemških reči, ki jih ne razumejo, v glavo vbija, in se celo reč Nemščino zadevajočih pravil iz glave blebetati navajajo?

V pojasnjenje teh vprašanj hočem na vsako posebej odgovoriti, in s tem slednemu, ako nalaž slep biti neče, razkazati, kakó nespametno in krivično da je perzadevanje teh, kateri bi radi po vsej sili nemški jezik v šolah po deželi ohranili.

Je pametno, se torej vpraša, je modro in pravično: Nemščino tudi zanaprej v šolah po deželi obdržati? — Nikakor ne.

Početba, da bo pametna, modra in pravična, mora pameten, moder in pravičen namen imeti; početba, da bo pametna, modra in pravična, mora pa tudi pametno in pravico ne nasprotno izpeljana biti. Oboje pa manjka vpeljanju in ohranjenju nemškega jezika po šolah na deželi.

V oziru namena bi bla početev, ki jo tukaj mislimo, pametna, modra in pravična, ko bi bla Nemščina kmečkemu Slovencu v resnici potrebna; potrebna bi pa bla, ko bi tudi zanaprej v pisarnicah v svojej poprejnjej samooblasti gospodovala; ko bi samo Nemci uradniki bli; ko bi se brez nje lohko kmečka služba nedobila; ko bi duhovščina besedo božjo le v nemškem jeziku oznanovala, in tako sila kmeta permorala, v svoj prid se Nemščine naučiti. Ali nič od tega se slovenskih kmetov zanaprej tirjalo ne bude.

Svoboda, svoboda ustavna, svoboda prava pametna bo bolj in bolj černe oblake nasprotvanja in krivic preganjala, in ob svojem času popolnoma pregnala, sama pa ko prijazno sonce nam sijati in nas ogrevati jela. Da si imamo še veliko veliko nasprotnikov v vsakem stanu; da si našemu upu še posmehujejo; da jih naše perzadevanje, naše trudenje za povzdigo Slovensčine in narodnosti kači in grize, nič ne de — vklad k pravej resničnej, pametnej svobodi je vstavljen, dah zbujen, mladost z ljubeznijo do domovine navdihnjena, verige sužnosti, če ne zrušene popolnoma, vonder tako razglojene, da se jih ni več bati. Že zdaj pisarnice in šole domačega jezika takó kakor poprej ne zaničujejo, in bolj ko bojo stari svojeglavni nemškutarji pešali in mlajšem v službah odjejnovali, manj bo opovere Slovensčina imela. Uradniki in učitelji bojo Slovenci, ali saj v domačem, slovenskem jeziku izurjeni ptujci; v slovenskem jeziku bojo manjše tožbe tekle, sodbe sklepane, in razne vednosti učene, in tedej v sladkem domačem jeziku vse to opravljeno, kar je dozdej Nemščina krivično v svojej oblasti imela. Kamor se bo obrnul v svojej domačiji Slovenec, povsod bo Slovensčina veselo kralje-

vala, in govoril bo s svojimi otroci, s svojo družino, s svojimi prijatli in znanci; govoril bo s bogatinom in revežem, s inenitnim in nizkim, s učenin in neučenin, s kupcem in kmetom, s vojšakom, zdravnikom in duhovnom le v svojem maternem jeziku. V maternem ljubem slovenskem jeziku bode bral od zemlje in tega, kar je na njej in v njej; bo bral čudeža nad nami, in premišloval vsegamogočnost božjo v nezmernem podnebjju s njegovimi brezštevilnimi svetovi, in bo slišal nauk, resnice, katere ga podučé, in mu razjasnujejo namen, zavoljo kterega je na svetu, mu odkazujejo skoz smertne vrata temnega groba veselo večno življenje, in mu mir vesti, pokoj serca in dušno zadovoljnost ko hladivno vračilo vlivajo v rane tukajšnjega s mnogo krizi napolnjenega življenja.

Je pa temu tako, bo Slovenec, kamor koli se bo na svojej domačej zemlji vernul, vse bolj ko dozdej, slovensko govoril, bo on s edino Slovenščino na zemlji slovenskej popolnoma izhajal, po čemu, vprašam, bi se imela Nemščina v šolah po deželi učiti, po čemu se otroci s njo motiti?

Pa, je bil morde sad, ki je dozdej v tako imenovanih nemško-slovenskih šolah otrokam dozorel, v resnici tako dober in obiln, da se od Slovincov to terjá, kar drugem ljudstvam naložiti nobenemu na misel ne pride, in da bi imeli slovenski otroci zavolj nemškega svoj materni jezik ponemariti?

Na to vprašanje le opomnem, da je le tisti sad dober imenovati, kateri je človeku k njega življenju ali potreben, ali če ne ravno potreben, vonder za njega, ki mu diši, brez vse škode. Vzame mo zdaj sad, kateri bi bil imel v šolah na deželi dozdej dosežen biti, ni bil drugi, ko: slabo izurjenje otrok v nemškem jeziku, s tem pa čudno perzadevanje Nemščino med Slovence zmeraj bolj razsijati, slovenski jezik ko nepotrebne ga če dalje bolj v pozabljivost ali dro v zaničljivost perpraviti, s časain popolnoma zatreti in nas Slovence v Nemce spreoberniti.

Taki sad pa ali je bil pač v resnici Slovincem potreben? Ni bil; zakaj s Slovincem se mora na slovenskej zemlji slovensko govoriti v cerkvi, v šoli in v pisarnici. To je pravica, svéta pravica vsakega ljudstva, in kdor njo kratiti se prederzne, ti se pregreši zoper pravice ljudstvam takò rekoč perrojene, in terjane od pameti zdrave. S tem, da se to zgodilo ni, da so Nemščino v šole, v pisarnice, in že tudi nekoliko v cerkev vpeljali, so še le tó, brez česar bi bli mi lahko obstali, nam v potrebo usilili. Potreba po temtatem: nemško znati, ni bla resnična ampak vsilena, krivično napravljena in škodljiva: torej sad, kateri bi bil imel Slovincem izzoreti, nepotreben, škodljiv in po krivici med nas zasajen.

Je bil pa morde ti sad obiln? Če nekoliko posameznih Slovincov izvzamemo, tak: vse drugo, le to ne. In kako bi bil tudi obiln biti zamogel, ako prevdarimo, da je na slovenskejš, torej za njega ptujejš zemlji poganjati, rasti, cveteti in zoriti imel? Z veliko skerbjo bi se blo moglo majhno drevce ptujejš jezika okopavati, podperati in obrezovati, da bi blo čversto rastlo in sad v obilnosti rodilo. Starši, otroci, učitelji in duhovni bi se bili morali tega dela poprijeti, in scer z vso skerbjo in močjo poprijeti. To pa ali se le more takó lahko v djanju misliti?

Bili so scer nekteri med stariši, med duhovni in učitelji, ki so na Nemščino veliko deržali, ki so kake dobičke za se in za otroke v nji vidili; bli so, in scer žalosten sad dolge dolge sužnosti, clo taki, kteri so svoj materni jezik zaničevali, v tem zaničevanju pak si Nemščino želeli, in jo po zmožnosti podpirali. Ali število takih med kmečkimi Slovinci ni bilo ravno veliko. Večina, velika večina slovenskega ljudstva se s Nemščino ni pečala, in marsikteri učitelj, posebno pa duhovni so s vso ljubeznijo tudi ob času sužnosti se ljube Slovenščine oklenjene deržali. To pa je storilo, da je drevce ptujejš jezika na ptuji zemlji ponemarano blo, in da je Nemščina le slabi in redki sad obrodila na Slovenskem med kmeti, in v šolah na deželi.

V spričevanje tega pojmo in vprašajmo vse učitelje na deželi, koliko da so otroci se dozdej nemško govoriti navadili, in oni nam bodo odgovorili, da so med sto in sto otroci komaj sem ter tje enega najdli, kateri je do govorjenja perpravil, in še te se je Nemščine bolj per svojih stariših kakor pa v šoli naučil; oni nam bodo odgovorili, da so veliko veliko časa, in scer s velikim trudom s tem potratili, da so otrokam vse Nemščino zadevajoče pravila zapopadljivo razločiti si perzadevali, in da s tem družega dosegli niso, kakor da so nekteri otroci s dobrim spominom si take nerazumne reči v glavo ubili in jih vprašani po tem iz glave blebetali, brez da bi bli vedili, kaj da govore; ali pa da so sem ter tjer kteri bli, ki so nekoliko pravila razumeli, brez da bi bli vonder le količkaj govoriti v stanu; oboji pa tako eni kakor drugi so se vsih teh za nje veči del nerazumih reči učili in vadili, da so jih, ko hitro so iz šole stopili, pozabili. Vprašajmo učitelje na deželi, koliko, da so s Nemščino per otrocih opravili, in oni nam bodo odgovorili, da je niso per vsem trudu mogli v otrocih vkoreniniti; da so med tem, ko so se s Nemščino pečali, Slovenščino ponemarali, in da je sad, ki je otrokom v šoli izzorel, te bil, da niso, ki so čez 3 ali 4 leta iz šole stopili, ne

nemško in ne slovensko gladko brati znali; da je njih pisanje vse nepravno, spačeno in kurjemu čekkanju enako blo; in da so, kar so se rajtati tudi naučili, večidel pozabili, ker so zavoljo pomanjkanja časa, premalo uterjeni bli, ko da bi bla ta umetnost jim ostala.

Nova ustava poverne slovenščini stare, večne pravice.

Zemlja, na ktorej naše šole stojijo, je zemlja slovenska; otroci, ki naše šole obiskujejo, so otroci slovenski; učitelji, ki v naših kmečkih šolah uče, so učeniški slovenski; duhovni, ki v naših šolah keršanski nauk uče, so duhovni slovenski; in stariši, ki otroke v naše šole pošilajo, so stariši slovenski. Ravno zato pa, ker je vse slovensko: zemlja, otroci, učeniški in stariši, bo tudi le slovensko govorjeuo. Otroci marujajo s svojimi stariši, brati, sestrami in žlahtniki, in ti spet s otroci v maternem slovenskem jeziku; duhovni govore slovensko s otroci v vsih duhovskih opravilih v cerkvi, šoli, kakor tudi poklicani v hiši; govore s njimi slovensko v navadnem prijaznem pomenkvanja, in sploh v vsih okolšinah, v ktere s njimi pridejo, in otrok govorica s duhovni je zopet slovenska. Slovenski so pogovori, ki jih otroci med sebo imajo, in slovensko morajo učitelji s njimi govoriti, ako hočejo zastopljene biti. Povsod tedaj, kamor koli se oberneš, slišiš le slovensko. Je pa temu tako, kako se zamorejo otroci v njih prvih letih v šolah po deželi Nemškega izučiti, ker jih zjutraj, ko ustanejo, slovenski glas pozdravi, slovenski govor čez dan njih ušesa zadeva, in zadni glas, ki ga, preden zaspe, še slišijo, po slovensko doni?

Kaj pa da, Nemščina bi se tudi v šolah po deželi izučila, ali šole bi morale biti ko so ble dozrajne veči otroške šole po mestih. Nemško le bi morali učitelji v šolah z otroci govoriti, nemško bi morali marujati s njimi tudi stariši, in otroci bi morali kakor po mestih le samo za šolo živeti, ne pa, kakor se po deželi godi, k raznim delam porabljeni biti, ali pa po soli sami sebi prepuščeni po otročjih igrah gledati in hoditi. To pa na slovenskej zemlji med čistimi Slovenci vpeljati je nemogoče. In ko bi mogoče blo, bi blo tudi pametno in modro? Bi blo pametno terjati, da bi slovenski stariši nemško se učiti morali, zato da bi s otroci nemškovali? Bi blo modro in pametno, da bi učitelji le Nemščine se v šolah poslužili, da bi jo tako s vso silo nekoliko otrokom v glavo vsilili, zraven pa Slovenščino ponemarali, in scer tako ponemarali, da bi slovenski otroci zavoljo Nemščine svoj materni jezik gladko brati in prav pisati ne znali? Bi blo to pametno in modro v zdajnem času, ker bo prava osrečivna pametna svoboda per vsem

nasprotvanju in mešanju nje sovražnikov vonder le zmagala, in vsakemu ljudstvu, torej tudi Slovincem perrojene pravice dodelila, na katere operti bomo ko éversto in junaško ljudstvo v lepej ustavnej Avstrii cveteli, in v slovenskem jeziku se vsih potrebnih vednost učili, in tako v slovenskem duhu se izobraževali? Kaj bi pač naši sosedni Nemei rekli, ko bi mi terjali od njih, da bi svoje otroke v šolah po kmetih slovensko učiti morali, zato ker bi jim to danas ali jntro k pridu služiti vtegnilo? Bi se nam ne smejali v zobe zavoljo tolkega prederznega hotenja? In mi Slovinci bi takšno éudno terjanje ko pametno spoznati, in v škodo slovenskih otrok ptuji jezik po kmečkih šolah učiti mogli? Aj! aj! kdo bo spet kaj takega terditi se prederznil?

Ako se pa na slovenskej zemlji in med čistimi Slovenci terjati ne more, da bi vsi slovenski stariši nemško znati morali, zato da bi z otroci v tem jeziku govorili; ako je nespametno, de bi učitelji na Slovenskem in med čistimi Slovenci se v šolah le Nemščine poslužili, zato da bi otroke v škodo Slovensčine v ptujem jeziku urili in vadili; ako sledni lahko spozna, kteremu je življenje, kteremu so opravila na kmetih znane, da ni lahko misliti, da bi otroci po deželi, tako kakor po mestih, na domu zamogli k učenju naganjani in deržani biti; ako potemtakem sredki, pogoje mankajo, se Nemščine precej v otroških letih v šolah na deželi izučiti, je torej očitno in zadosti skazano, da se slovenski otroci na slovenskej zemlji v slovenskih kmečkih šolah nemškega jezika navaditi ne morejo. Se pa Nemščine ne izuče, je ne znajo, ne razumejo, bi blo potem pač koristno, in k pridu otrok, ako bi se po starej ségi v njih prvih šolskih letih na deželi nemško brati, pisati in računati učili, ako bi se jim polno ptujih, nerazumljivih reči v glavo vbijalo, in se popigi enako to, kar nikakor ne zastopijo, iz glave blebetati vadili?

In mi vidimo, da nas nar bolj izobražena ljudstva same s svojimi izgledi uče, da ni ne dolžnost, in ne potreba, otrokom v njih prvih letih po deželi zraven domačega tudi ptuji jezik učiti — po čemu torej bi mi sami tako neumni bli, da bi nekaj otroke učili, kar nobeno drugo ljudstvo ne stori, in s čimur bi mi le sami sebi in svojej narodovnosti škodvali?

In na koncu še enkrat vprašam, čmu je nam nemščina v prvih šolah na deželi?

Začnimo s slovensčino in le tako bo nam mogoče se v zrelih letih tudi, ée je treba, kaj nemščine navaditi.

Juri Varl.

Uvod k splošnemu zemljopisu.

(Dalje.)

§. 4. Mreža pozemlja.

Slišali smo, kako se zemlje mreža napravi; vemo tudi, da nam služi zaznamovati kraj kaciga mesta, jezera, hriba i. t. d. na zemlji. Da se pa v zaznamovanji kakiga kraja dobro zastopimo, moramo vsi na enako vižo nad ino pod vravnovarjem šteti; pa tudi prvi poldanski obroč skoz ravno tisto piko vravnovarja položiti. Leta obroč gre, kakor sim že povedal, čez neki otok Fero. Od zahodne pike 180 stopenj proti desni je izhodna pika, in obroč, ki gre skoz zahodno, polnočno in izhodno piko, razdeli zemljo v staro alj izhodno, in v novo alj zahodno. Stara alj izhodna zemlja obseže Evropo, Azijo in Afriko; nova alj zahodna zemlja obseže Ameriko in Avstraljo.

Tedaj poznamo 4 poglavitne pike zemlje, ktere se tudi svetne strani imenujejo, namreč: izhod alj jutro, od ktere strani pride izhodni veter alj juternik; zahod, zapad alj večer, od ktere strani pride zahodnik, večerni veter alj zgornik; polnoč, od ktere pride polnočnik alj sever; polden alj jug, od ktere pride spodni veter alj jug. Razun 4 poglavitnih strani sveta so še 4 druge, od imenovanih ednako daleč ležeče, namreč: severozahod, severozahod, južnoizhod, južnozahod, od kterih strani vetrovi imena dobijo.

Vravnovar deli, kakor smo slišali, zemljo v polnočno in poldnevno polovico. Pa tudi obroča, ki ju vravnovarju enako tekoča, eniga 23 in pol stopnje nad vravnovarjem, eniga 23 in pol stopnje pod vravnovarjem položiš, odrezeta neki pas zemlje, kterimu se vnovič pas pravi. Ker te dva obroča gresta skoz konca ekliptike, kjer se zemlja nazaj oberne, to je: kjer poleti ne gre dalje od sonca, in pozimi ne bližej k soucu, se imenujeta obernivna obroča (Wendekreise), in sicer: prvi je polnočno-obernivni obroč, alj kozlobroč. Med rakovim in kozlovim obročam leži vroči pas zemlje, kjer je vedno poletje.

Nad vravnovarjem 66 in pol stopnje gre vravnovarji ravnatekoč obroč, ki ga imenujemo polovi obroč. Med polnočno-obernivnim in polnočnopolovim obročam; med poldnevno-obernivnim in poldnevnapolovim obročam sta hladna pasa, ktera imata čvetero letnih časov. Mi živimo v polnočnim hladnim pasu. — Med polnočnopolovim obročam in polnočno piko leži polnočni merzel pas: med poldnevnapolovim obročam ino med

poldnevno piko leži poldnevni merzel pas. Tedaj imamo na zemlji petero pasov, namreč: dva hladna, dva merzla, ktera le zimo in poletje imata, in eniga vročiga.

§. 5. Zemljovidi.

Da bi tudi zemljo alj kose zemlje, kterih ne vidimo, nekoliko bolj spoznali, kakor je leto na pomoranči alj mreži zemlje mogoče: so si modrijani obraz zemlje domislili. Na popir, les, rudo, platno alj kako drugo reč si oni narisajo zemljo alj kosce zemlje, kakor da bi zemlja ravna bila. Koroška dežela postavim, ki je nekoliko okroglasta, ima dovolj hribov in dolin. Pa jo vidimo tako narisano na popirji, kakor da bi bila ravna miza. Ako hočete nekoliko vediti, kako se enak obraz napravi, me poslušajte. Obraznik alj risar si napravi na papirji mero kakih 100 čert dolgo, ino pusti sleherni čerto veljati zemljopisko miljo alj 4000 sežnjev. Ako ste dve vasi eno uro alj 2000 sežnjev sak sebe, ju na popirji pol čerte sak sebe postavi gledaje na svetne strani. Tudi si on deželo tako misli, kakor da bi jo od zgorej iz zraka alj neba gledal. Gotovo ste že skusili, da zginejo doline in hribci, ako jih iz visoke gore gledate. Torej risar hribe in doline le bolj temne ali svetle narisa, in tako zaznamva. Da pa ve, kako široko in dolgo je kako jezero alj kaka njiva, alj kak gojzd; kako visok je hrib, kako velika je dolina i. t. d., jih mora zmeriti, kakor ste sami pred nekimi leti vidili meriti travnike, njive, gojzde i. t. d.

Sleherni zemljovid ima zgorej polnočno stran, spodej poldnevno, na levi zahodno, na desni izhodno. Tudi je preprežen s kosci poldanskih in ravnatekočih obročov. Na neki strani ima obraz svojo mero, iz ktere blizo zveš, kako daleč je od Celovca do Belkovca, kedar s šestilam (cirkelnam) pike, ki kažejo Celovec in Belkovec zasačiš, in potlej šestilo na mero postaviš. Zemljovid ti kaže, kje Sava izvira; kako se vije po krajski, horvaški in slavonski deželi, dokler ne vtane v Donavi per Belgradu. Ako se hočeš šestila poslužiti, boš blizo zvedel, kak dolga je Sava.

(Konec sledi.)

Kaj je, in alj je nam potreben tesnopis?

Kar le koli pisov je, in kakšne goder sorte, bodi si naj novejših časov, al starodavnih, vsaki je iz znamenk sestavljen. Tudi jedna posamezna znamka je že pis: pisati se veli tedaj toliko, ko zaznamovati. Umetnost pisanja je v naših časih le mehaniško navajeno zaporedistavljenje nekakih podob-čerk-znamk, po katerih se besede, ki na naše ušesa vdarjajo, u posamezne svoje glase razvežejo, ino takó našim očesam očitne postanejo; pa le redko se kdo s svojim mišljenjem pri tej čudopolni stvari pisanja vstavi, — lehkomišelnó poleti roka po papirju, brez da bi neizkončno dobroto pisanja spoznala.

Cisto drugači je to bilo v starodavnih časih, kader še nikdo papirja in rabljenja peresa in črnila, pa naj manje naših čerk ni poznal. Obeliski, piramide ino sfinksi, to so bili prvi pisi Fenicijanov. S kako težavo je roka s dletom globala u mramor, da zapusti vnukovim vnukom vnukov spomin nekake pomenljive prigodbe. Zapovedi ino nauki so se tako potomcom zapuščavali, katerih um in pamet sta spojeno te zapustke oestro pretresivati morala. Na jedno samo znamko se je jezer jezer misli zvezalo — misel za mislijo, kakor val za valom, ino človek je bil na bregu prigodbne dobe.

Težavno je to bilo branje, zato pa je tudi nevtrudljivi človeški um si bolj gibljive, bolj pomnožene znamke-čerke skoval, pa še vselej in vedno je bil veliki zadržek pri pisanju, — ni bilo papirja, ino glej! tudi papir se znajde, če ravno dragocen. Pa kaj več? potreboča sili nenasitljivega človeka, kteremu je še vse to premalo; on si hoče živo žareče besede od ust govoritelja popisati. Cicero, častigladien mož, svest si, kolika u njem vlada moč govorenja, in pravoljubitel osnovi svojemu osvobodjencu Tironu tesnopis, kterega mali ostanki so se še do naših dni začuvali. S pomočjo tega pisa je Tiro Ciceronove govorenja spopisal, in sicer naj pervo: Quousque tandem Catilina etc. Bili bi li mi te duhapolne govorenja ikad brati mogli, da ni bilo tesnopisa? Kdo tedaj ne spozna neizkončno dobroto pisanja u obče, i posebno tesnopisanja.

Kaj pak je tesnopis? Tesnopis je umetnost s prostimi, sbežnimi ino zvezivnimi znanukami, izodločaje vse potrebno od manj potrebnega, besede govoritelja pisaje na tenko slediti, ino sicer tak čisto zaznamovati, da se zaznamvano bodi si včas, ali pa še le po letih, lehko, ino zanesljivo prebrati more.

Vsaka posamezna čerka ali znamka mora že u sebi samoj prosta in kratka biti, in sicer tak da je glasu, ktereга namestuje, primerna, da se v taistem hipu čerka-znamka narediti zamore, ki je za izrečenje glasa potreben bil. Pa še to vselej ne zadosti. Postavim reč slast bi se s naj prostejšimi znamkami pisala, namreč tak, da bi se za vsako čerko jedna pika postavila. Pet pik bi tedaj potrebno bilo, da se napiše reč: slast, in sicer u tolikih hipih, koliko je pik, slast pa se vendar le v jednom hipu izreče. Da se temu odpomore, je zvuu prostote znamk še potrebna jih zvezivnost, to je, takšna podoba čerk — znamk, da se jedna lahko v drugo zlije brez vsakega prenehanja, da se s jednim potezom u jednom hipu več znamk napisati more. Ravno zato pa znamke tudi morajo biti gibljive, šibke ino bežne. Kar je šibko je vse okroglo, bodi si zavito na jedno ali drugo stran. Potezi s ostriimi koti so tedaj za tesnopolis neveljavni. Znamke od leve na pravo nagnjene so pisajoči roki bolj primerne in prilježne, so tedaj tudi bolj bežne. Mimo vsega tega je pa še jeden značaj k tesnopolisu silno potreben, najmre: Premenljivost.

Mora se dati podoba znamke pri vsaj njenej prostoti tak premeniti, da na vitez nastane čisto druga, brez da bi se bitje bilo premenilo. Vsi ti značaji so ne obhodno potrebni za vsaki tesnopolis, kteri svojo zadačo sveršiti hoče. Ze iz teh potrebnih lastnosti tesnopolisa se lahko previdi, da se neprileže vsaki tesnopolis vsakemu jeziku, kako i vsaki čevelj ne gre na vsako kopito. Imeli so Gerki, Rimljani, imajo Francozi, Anglianci, Nemci svoje tesnopolise, pa Rimljani niso mogli gerčkega, nemorejo Francozi Anglianskega, ne Nemci Francozkega ne Anglianskega rabiti; dosta manj pa bomo mi Slaveni jednega zmed vsih rabiti mogli. Kar se tiče končnih slovk in korena Slavenskih imen, reči u obče, bi bil naš jezik tesnopolisu priličnejši, nego vsaki drugi. Kar pa se tiče redosleda čerk u našem jeziku, nemorem previditi, kako bi se tesnopolis slovenski osnovati mogel. Nič manje vendar nemorem dvomiti, da bomo tudi mi si tesnopolis iznajšli.

Leži mi že dolgo kako za jesenskoj megloj smisel u glavi slavenskega tesnopolisa, pa ni še mi bilo mogoče, jo prav jasno previditi, zatočej sem nakanil ti sostavek pisati, da zbudim druge, kteri imajo bolj bistre glave za iznajti kaj izvirnega. Kar se mene tiče, ne bom zaostal, se po svoji mogočnosti v tej reči truditi. Kaj pa še! bo mi mnogi rekel, k čemu nam je tesnopolis! Polagano, polagano, sinko dragi! poslušaj, da naj starejših pisateljev kot Martiala in dru-

gih ne omenim, samo to, kar grof W. Sternau od tesnopisa pravi:

Die Geschwindschreibekunst ist an und für sich eine höchst interessante Erfindung, weil sie das fliegende Wort erreicht, festhält, wiedergibt und verbreitet. Sie ermittelt äusserst fruchtbar das Bedürfniss zu hören, mit der Pflicht zu sprechen; sie sichert der Rede, die vorübergeht, den Eindruck, der dauert; sie gestattet dem Redner die höchste selbstvergessende Begeisterung, weil sie ihm die Gewissheit gibt, dass alle Früchte dieser Begeisterung gesammelt werden. Auf solche Weise gewährt sie den Sprechern die edelste Fruchtbarkeit, wie den Zuhörern die vollständigste Auffassung des akademischen Vortrages, der Kanzelrede, der gerichtlichen Verhandlung, der ständischen Aeusserungen von der Bühne sowohl, als vom Platze aus. Wie wichtig wird sie daher für Schule, Kirche, Rechtspflege und Verfassungsmässigkeit, für den Staat und die Nation überhaupt und im Einzelnen i. t. d.

Ni potrebno več pisateljev navajati, kajti že iz tega lahko vsaki važnost te umetnosti previdi.

Ostaje mi tedaj še le suvišno, druge koristi tesnopisa u obče i glodé na nas Slovane sosebnó pokazati.

1. Se pamet vedno bolj in bolj bistri, kajti tesnopisec prejšnji stavek še piše, ino že tudi na sledečega paziti mora. Tesnopisec se tak daleč priučí, da mu pri prebiranju pisanega perve reči zadostijo spomeniti se na celi stavek.

2. Večkrat se primeri, da imamo ali premalo časa, ali pa premalo papirja si kaj zapisati. Tesnopis nam olajša jedno, no drugo.

3. Kak koristno je za vsakega človeka dnevnik pisati, kde nam zopet tesnopis k veliki pomoči stoji.

4. Kteri popotnik nije že svojemu peresu kreluto želel? Iz popotvanja še le takrat naj večo hasen vlečemo, kada si vse važnejše, kar smo vidili ali poskusili, spopišemo. Tudi tu nam tesnopis kakor dober prijatelj na strani stoji.

5. Posebno pesnikom in drugim pisateljem je tesnopis od koristi, in sicer da zamorejo živemu téku svojih misli slediti.

6. Govoritelju, kteri se na hitram k govorenju pripraviti mora, je tesnopis dobrodošel.

7. Tudi vojniki u taboru se tej umetnosti ne bó tak lahko odrekel.

8. Nečem govoriti od tergovcev, od deržavnikov, od urednikov in drugih oseb, kterim bi vsem tesnopis večkrat dišal ko med in sladkor, ampak šele samo omenim obče sbore, kteri brez tesnopisa biti nemorejo.

Resnično vam povem, serce mi naraša, kadar govorún,
ko divja reka, živo naprej vdirja, jaz za njim, on mi ne vjide,
predenj zadno stopnjo on stori, ga jaz imam; krivo in pravo,
kar je govoril, je mojemu papirju priklenjeno. Res, da je
težava, kadar tesnopisec besede iz ust govoritelja tergati mo-
ra, pa ga ravno zato tesnopisec zna spodbosti, da svoje misli
dobro složi, predenj nastopi oder.

Hočemo li mi Slavenci zgodivšino naših govoriteljev ime-
ti, kaj nam drugo zavstaje, kak se potegniti za dober tesno-
pis? S slobodno ustavo in javnostjo že je povsod uveden bil
tesnopis, zato pa so tudi poznani njih govoritelji, katerih vsaka
reč je ostala zapisana v kuige narodne. Slavui Gabelsberger,
nemški tesnopisec, se je vse svoje življenje trudil iznajti sred-
stvo duhovno reč s materijo zvezati, in glej! njemu je za
rokom pošlo.

Kad ga že dolgo več ne bó, takrat še bo prav slovétí
začel, če prav ga je narod njegovega véka u siromaščini ži-
veti pustil. Delajmo tedaj i mi Slavenci! kopajmo, rovajmo u
dnu naših prirojenih duhovnih lastnosti, da iznajdemo tudi ti
biser, kateri nam venec olepsa. Jaz sem pripraven na te pre-
težne vprašanja vsakemu odgovarjati in s svojimi malimi pripo-
močki priskočiti.

Ivan Vinkovič.

Narodove pesni.

Smert.

(Koroška iz Rožja.)

Rasti, rasti rožmarin
(Druje rože tudej ž njim.)

Al neoženjan vmerjam
(Bom mov pušlec zalan.)

On bo pošlinja moja čest,
(Kder bom iz svjeta vzet.)

Kder z bjelam pertam bom pokrit,
(Jite vmiranje zvonit.)

Kakú zvoní lapú pojó,
(Mé na britof vabijo.)

Saj ne bom ko sam trolmov,
Bom dro bratov več imóv,
In bodam spet iz groba vstov.

Bomo vsi poklicani
S vesevo štimo angelško
V dolino Józafatovo.

S v. J o ž e f.

(Štajerska iz Sovčave)

Sveti Jožef stari možek
Lepo belo brada ma,
Z nogoj gible, dete zible,
Lepo dete Jezusa.

Žena porodnica.

(Goriška iz Kastanjivice blizu Devina.)

Marija po pulji rajža, Ljepo moli roženkranc.	Ki duše v vicheh vpijejo, Vas na pomoč kličejo?
Sam Ježuš ji hre napruti Oj prelubi sinak nje.	Jes nisem teha žalostna, Ki duše v vicheh vpijejo.
Gnada, gnada mati moja Kaj ste takoj žalostna?	Jes nisem teha žalostna, Ki vinske terté ne rodjo.
Ali ste teha žalostna, Ki žitne polje ne rodjo. —	Jes nisem teha žalostna, Ki žitne polje ne rodjo.
Jes nisem teha žalostna, Ki žitne polje ne rodjo. —	Jes sem le teha žalostna, Ki se mi smili buha žjana;
Marija po pulji rajža, Ljepo moli roženkranc.	Ki na purodi že stoji Šestnajst dni, šestnajst noči,
Sam Ježuš ji hre napruti, Oj prelubi sinak nje.	Šestnajst dni, šestnajst noči, Pa se nečeš čjez njo vsmilit.
Gnada, gnada mati moja, Kaj ste takoj žalostna?	Kakó se čem čjez njo vsmilit Ki roženkranca ni molila,
Ali ste teha žalostna? Ki vinske terté ne rodjo?	Roženkranca ni molila, Ni Bohu se perporočila.
Jes nisem teha žalostna, Ki vinske terté ne rodjo. —	Marija je hore vstala Ano k buhej žjani šla.
Marija po pulji rajža, Ljepo moli roženkranc.	Vstane hore vi žjanica, Začnite molit svjet roženkranc.
Sam Ježuš ji hre napruti Oj prelubi sinak nje.	Svjet roženkranc začela molit, Začela molit svjet roženkranc.
Gnada, gnada mati moja Kaj ste takoj žalostna?	Ha še dobro ni zmolila, Je mlado dete že rodila.
Ah ste teha žalostna, Ki duše v vicheh vpijejo?	Bohu se je perporočila Noj ljubej devici Mariji.

Lubej devici Mariji K svetam mašam hodite,
An vsim lubim svetjenikam. Ljepo molte svjeti roženkranc.

Poslušajte vsi dokličiči An Bohu se perporočite
An vse žjane zakonske. An ljubej devici Mariji.

Lubej devici Mariji
An vsim lubim svetjenikam.
Amen!

Rajska ptičica.

(Stajerska iz dolenskega blizu Brežec, zapisal g. Ulaga. Čudnovato je to, da je pripovedka od rajske ptičke u Rusii tudi znana, poglej: Russisches Lesebuch von Heym, Riga 1805 na stran 22.)

V kloštri mnihov sedemnajst,
Ta osemnajsti je gvardjan biv.

Pa ena tičca perleti,
Na niskin oknu posedi.

Začela je s kluncam pikati,
Od raja nebeskega pevati.

Na to počasi odleti,
Mladga meniha več v kloštri ni.

Oj odpri, odpri vratar mlad,
De trudne noge počinejo.

Pa kdo si ti, al kaj si ti,
De tak pozno še v klošter greš?

O vratar mlad ješ sem menih tist,
K je včerej za tičcoj s kloštra šov.

Mihihi se vkup zbirajo,
Stare bukve prebirajo.

Preteklo je že tristo let
Tristo let nu osemdeset,
De je en menih s kloštra šov.

Na to mi menih prebledi,
En bev golobček v nebo zleti.

Književni pregled.

Slovenski koledar za leto 1851. Na svitlo dan od Miroslava Vilharja. V Ljubljani natisnil Ignac. žt. Kleinmajer.

Serčna radost mora vsacega pravega rodoljuba obiti, ko pomisli kako veselo i spešno domače naše slovstvo napreduje i od dne do dne lepše i čverstejše rastlike poganja. Novi dokaz tega je nam ovi mični slovenski koledar, slavno delo našega iskrenega za majko Slavo nevtrudljivega rodoljuba g. Vilharja, kteri se je tu zopet prav izvrstnega pesnika skazal. Razun navadne pratike, nekterih somnjev i t. d. obseže tudi v kratkem naj imenitniše prigodbe do sadajnega časa, in kar temu delu naj večo ceno dá, so njegove mične pesmice i basni, med kterimi nam posebno taiste dopadejo, ki imajo naslove vsih 12 mescev. Podamo tu dve našim bravcem v poskušnjo i razsojo.

M a r c.

Metuljček, metuljček,
Zakaj tak hitiš?
Prezgodaj, oh ljubček,
Okoli ferliš!

Saj ni še prijatelj
Rumenih nikir,
Pod soncem, pod luno
Kraljuje se mir!

Kaj hočeš buditi
Cvetlice lepe,
De zdvignejo stajat
Ledene glave?

Alj mene clo prašas,
Če jaz še gorim?
Če sim kaj pridobil?
Če še kaj želim?

Metuljček, metuljček,
Ne prašaj zato!
Teb' svoboda cvete,
Men' nikdar ne bo!

N o v e m b e r.

Lipa, tvoj kinč se otesa,
Strašen raztepa te piš!
Žalostinosne v nebesa
Nage mladike moliš!

Nježne peresca zelene
(Pomladi blaženi dar),
Krog po dolini razžene
Zime sin — divji vihar!

Znam, de žaluješ, oh mila!
Zima pa večna ne bo!
Pomlad ti spet povernila
Kinč bo z' darljivo roko!

Men' pa je pomlad pretekla
Zima že terka z močjo:
Ni ne železa ne jekla,
De bi branila pred njo!

Miroslav.

I na koncu ne moremo družega kakor serčno vošilo izreči, da nam taj mični koledar še mnogo mnogo let izhaja! Znotrajna i zvonajna oblika se je nam prav prikupila. Obseže 72 strani. Dobi se za 20 kr. sr. tudi v Celovcu pri F. žl. Kleinmajerju.

Živinozdravilstvo za živinozdravnike, živinorejce, kmetovavce in posestnike živine sploh. Pod tim naslovom menita učena gospoda Dr. Bleiweis in Dr. Strupi te silno imenitne bukve po potu naročbe izdajati začeti, ako se 400 naročnikov oglasi. Oglasi za naročbo so zadnji čas do vsih Svetih odpteri. Obsegle bojo:

1) nauk podkovanja zdravih in bolnih kopit in ozdravljanje vsih kopitnih bolezin,

- 2) poznanje vsib vunanjih in notranjih delov, iz katerih živinske trupla obstoje, in njih opravil v zdravim stanu,
- 3) obširni nauk živinoreje domače živine vsacega plemena, in njenega plemenjenja,
- 4) razlago boleznih sploh,
- 5) popis vsih zdravil sploh, in kako se rabijo,
- 6) nauk o spoznanju in ozdravljanju vsih vunanjih in notranjih boleznih konj, goveje živine, ovac, kóz, prešičev in psov,
- 7) obširni nauk pri porodih, lahkih in težkih, naše domače živine,
- 8) poduk v razsojevanju vunanjih oblik (vunanje podobe) živine,
- 9) poduk klavno živino in meso za vžitek ogledovati,
- 10) sodnijsko živinoznanstvo, to je, kako se pri kupovanju, pri pravadah zastran kupljene, ranjene ali scer poškodovane živine po postavah ravnati.

Vsak lahko iz tega pregleda zapopade obširnost teh bukev in njih koristnost, da bojo zares prave hišne bubve, v katerih se bo svet in pomoč za vsako potrebo našla.

Cele bukve bojo obsegle 40 do 50 pol (Bogen). Vsak teden pride ena pola na svitlo, ki bo veljala 4 krajc. dobrega denarja.

Vsak, ki se na te bukve naroči, pošlje v zagotovilo naročbe 40 krajc., ki se bojo porajali za plačilo poslednjih (zadnih) deset pol. Serčno je želeti, da bi se prav prav veliko naročnikov nabralo!

Z m e s.

Na uspomènu Lavoslave Kersnikove.

Naša milena domorodkinja je umerla 17. maja 1850 u 17. godinici svoje starosti. Lavoslava je s svojimi nježnimi pšenicami naduševala naše bratre, ona je valjda u mnogoterom serdcu probudila čut domoroden i vsom pravom pèvala: Ja sim mlada Ilirka. Ovu cvètlicu ljubezni joj na preranu gomilu položim s tužnim serdцем, premda meni ne bi osobno poznata.

Nemila sudbina je tebe, krasna ružo! u naj lepšem cvètu pokosila. Tvoj glas, šumu vod podoben, je kakò zeleno listje i krasno dišeće cvètje po širokom polju raztrosila; poslušatelj i tvojih nježnih pšenicah iz dna domorodnoga serdca za tobom uzdisaju i gorke solze rone. Otuznost nam serdca čèpi, kada se tebe, jasna zvezdo! sèjamo, koja si nam mračnu noć veselo razsvètljivala, svojom lirom sedmoglasnom unimaje persa hrabrih bratov in milih sestricah za matku veličastnu, za domovinu premilenu. Tvoja uspomena, sestrico! jošće vsejednako živi i živèla buda, dok pretčka kerv slavjanska naše žile, dok dam puca zdravo serdce za majku Slavu. Prestani dakle serdce moje! koriti ljuti udès; prestani oko moje! solze točiti za nadušenu domorodkinju. Ona već miruje u naručaju matke slavne, neprestano gteda u majkino oko, koje joj kaže: Moje, kčerko! slèdila si trage.

O milena krasne zadaće kèri slavjanskih! Vi imate u mlade grudi dèčice svoje nježnu čut sladkoga rodoljubja usaditi; vi imate našu nadepnu mladinu bistriti i hrabriti za buduće poslovanje na širokom, skoro povse pustom polju Slavjanstva, koje nove sile, novu snagu za nove

čas zahteva, jerbo sreča ili nesreča domovine i vas zajedno stiže. Jedini pogled iz očih domorodne dève, jedina rëč iz ustih slavjanske ženice zamore razplamtiti vsako muško serdce k junaštvu, buduë da su vse njihove çuti i misli nekakvim tajnim vozetom s našimi živo škopçane. One nas vode kako angjeli, one nas obsævaju neizrekljivom èarom božanstvene miline i nam pružaju sladku nagradu vsih trudovah naših.

Gojite dakle mile sestrice! domorodnu èut u svojih njedrih, sadite ju u mlada persa dèce svoje, da nam uzplamti živim plamom domovina prostrana od morja sinjega vse do morja bëloga, a životvorni žar hoëe prospati neizmërne plodove po ravnoj zemlji slavnih sinkov majke Slave.

Radoslav Razlag.

Pastirski list Diakovskega i Srëmskega biskupa.

Ove dni smo sprejeli pastirski list visokorodnega gospoda Jožefa Jurja Strossmajerja, novo posvečenega Diakovskega i Srëmskega biskupa i iskrenega rodoljuba slavenskoga. Zlate resnice so tu zapopadene. Naj si jih vsaki globoko v serce vtisni! Zavolj pomanjkanja prostora povzemo iz njega samo tretji del, ki o narodnosti i domoljubju govori, kakor sledi:

„Tretja vejica sadašnjega duha je narodnost i domoljubje. Ljubi moji! Da smo se tu al ondi rodili, da smo udje tega al unega naroda, pride od Boga, brez èigar svete volje ni vrabec iz kočë na kočë ne preleti, ni vlas niz glave naše ne pade. Ljubav domovine toliko je prirojena èloveku, da vsaki, ki ima le kolèkaj nježno serce; z isto tajno naravjo domovine svoje v neko ožje obçenje prijaznostii i ljubezni stopi. O kako radi ogledamo po dolgem bivanju v tuji zemlji sopet domaçe šege i navade! O kako milo oçi obraçamo na berda, koja so se nekđaj našemu detinskemu glasu odzivala! O kako radostno posetjamo dobrave, obhajamo polja, pozdravljamo reke i potoke, koji so bili nekđaj priçe naših zabav! V tujej pak zemlji, koliko veselje občutimo, kadar bodi si poslednjega prostaka od roda i plemena svojega opazimo! Zakaj dozdeva se nam, da v njim samem celi narod svoj gledamo, pozdravljamo, ogerljujemo. Vse to belodano pokazuje, da nam je ljubezen do roda i domovine božja roka v serce vsadila. To nam naše znotrajno èutje kaže; vera pa nam dva veličanstvena izgleda domorodne ljubavi predočuje; jednega od samega odrešenika našega, koji se pogledav na Jeruzalem i pomisliv na zla i nesreçe, ktere je to mesto zbog svoje terdovratnosti præterpeti imelo, vžalostil i plakati začel. Glejte, kako se je neka osobita ljubezen do domovine i naroda svoga našla v božanstvenem sercu onega, koji je ves svet z neizmerno ljubeznijjo prigerilil, i z žertvovanjem samega sebe odkupil! Dobro opazuje verh tega učeni Bossuet (Politique sacre liv. I. art. VI. 2. propos.), da je Jezus kery svojo s posebnim obzirom na svoj narod prolil, ter hotel, da se po žertvi, ktero je na lesu križa celemu svetu daroval, tudi ljubezen do domovine posveti. Drugi izgled ljubavi do naroda svoga nam podaje sv. Pavel Apostel, koji je, kakor se čita v posl. Rimlj. pogl. IX., predydiv u duhu zla i negode svojega naroda vzkliknuil: „Žalost velika i bol neprestano obhaja serce moje; želim bi, da bi sam bil proklet od Jezusa za brate svoje, ki so mi po polti rojaki“, to je: rad bi sam vse zlo, ki na rod moj çaka, preterpel, ko bi ga le s tim rešiti zamogel. „Je tedaj znamenje

»spočenega i z golim koristoljubjem opojenega serca, nečutiti ljubezni do domovine v persih svojih“. Pravi kristjan po izgledu svoga odrešenika i Apostelna narodov iskreno ljubi dom i rod svoj; sile svoje napredovanju narodne sreče rad posvečuje; strele, narodu svojemu namenjene, posebno pa one, ktere bi mu dušo ali serce raniti zamogle, krepko odbija; poslednič, ako je potreba, celo življenje svoje na žertvenik domovine z veseljem položi. Sreče pak i blagostanja naroda svoga kristjan ne meri z merilom ovega sveta, ki večidel tmino za svetlobo, in svetlobo za tmine čisla, ki čisto slavo v gospodovanje in nepravdo, i narodno veličino v oholost i napetost stavi; timveč z merilom vere svoje, koja nas uči: da brez kreposti i čiste vesti ni sreče, ne napredka; koja ono ljubezen vzbija, ki će celi svet v jedno telo spojiti, ter ljubosuma, preziranja i sovražtva ne poznaje, o sreči drugih narodov iz serca se raduje; koja ono pravoljubje v serce naroda vcepljuje, ki se ostro evangeljskega izreka derži: Kar nimaš rad, da ti drugi storé, i ti drugim ne stori; kar želiš, da ti drugi store, i ti stori drugim.

Jezik narodni poslednič čisla kristjan ko naj večji dar božji; ko ogledalo, v kojem se duša i serce naroda svojega v svojej bitnosti pokazujeta; ko naj močnejšo podlago narodnega izobraženja; ko naj sposobneje sredstvo, s kojim se na naroden duh deluje, ko blagajno, v kojoj se vse duševno blago naroda znajde; zato vse, kar more, stori, da se jezik narodni izобрази, obogati, oplemeni, vse pak od njega odvrača, kar bi ga ponižati, pokvariti, ostrupiti moglo; toda nikakor ne prezira jezike inostranske, timveč rad se jih uči, ter hlago iz njih zajeto v blagajno naroda svoga prenaša, po izgledu bučelice, koja po raznih vertovih svoj medni sok nabira, ter v svojo košnico nosi“.

Gotovo mora sledni rodomili Slavjan, take besede čitavši, iz polnega serca vzkliknuti: Bog živi še mnogo let, srečnej čredi takega pastirja, i milej materi Slavi toliko blagega sina! P.

Ne oskrunjenje.

Rudeće lice venča
 Dekleta in mladenča
 Srećá prerahel mir,
 Krepčá njun' zdravja vir
 In dobrovoljnost obderži
 Kdor njuni bistroum množi
 Če prestrupeni slasti gad
 Še piknil njuni ni zaklad.

Strast.

Začetno slasti djanje
 Začara z rajam lók,
 Pa nje napredovanje
 Je tužnost, reva, jok
 Mladosti žarne lice
 Se mračno obledé
 Nedolžnost, sram device
 Se ljuto razcveté.

Ternogorski.

= Josip Tumlarić
 1861. 123, 131, 166

Smešnice.

Služabnik je pravdosredniku (dohtarju) koš rakov s listom vred v mesto nesel. Med potom pa 'nekej obsedi, koš na stran položi i zadremlje. Med tem se mu pa vsi raki iz koša potepejo. — V velicem strahu donese on list brez rakov pravdosredniku. Taj ga prebere, ter se k služabniku oberne rekoč: „Moj dragi, v listu stojijo raki! — „Hvala Bogu“, pravi zdaj strahú ósvobodjen služabnik, „da ste jih u listu našli. Hudirji so mi vsi na potu iz koša pobegnuli.

Neki gospodič se je v družini hvalil in bahal, da ga je rajnki gošpad Paripalič u celem svojem življenju samo jedenkrat vidil i mu vendar vse svoje premoženje zapustil. „To je vaša sreča,“ mu pravi jeden njegovih znancev, „zakaj če bi vas bil večbarti vidil i tako dobro poznal, kakor mi, bi vam gotovo še reparja ne bil zapustil.

Neki vmirajoč je dal takole svojo poslednjo voljo zapisati: Ničesar nimam: dolžen sim mnogo, kar še črez ostane, siromakom zapustim.

Metlaji alj metulji so huda huda ovčja bolezen; ktera ovca jo dobi, večidel pogine. Serblji pripovedujejo od te boleznii sledeče: Nemci so enkrat hudiča vjeli i so ga vprašali, kaj je dobro za metlaje? i on je jim odgovoril: Ako so vse metlajaste ovce že pokrepale do ene, se mora ta ena frikrat gnati okoli tamarja, i potem ne bode krepnila nobena več, kakor ta sama.

Neki tesar in zdravnik gresta po cesti, kar začne u bližnej vesi goretii. „Glej, glej!“ zakliče veselo tesar „kako moja pšenica cveti!“ Komaj to izgovori, spoderkne, pade i si nogo zlomi. „Glej, ljubi prijatelj!“ pravi zdaj zdravnik, „tvoja pšenica šele cveti, moja je pa že zrela.“

Neka žena odkrije svojej prijateljci nekaj prav skrivnih reči, ter jo poprosi, da bi jih nikomur ne povedala. — „Ne skerbite se!“ pravi prijateljica, „bom molčala, kakor vi.

Nekemu vojšaku je krogla obé nogi odtergala. „Na kaj sim le žinjal,“ zavpije ranjeni, „da sim se tako zanemara! stokrat sim Bogu dušo i telo priporočil, i na te šantave noge sim čisto pozabil!“

Prošnja.

Ker je Jadranski Slavjan, ki je nam toliko krasnih sostavkov donášal, za čas prenehal, povabimo i poprosimo vse častite pisatelje i rodoljube, ki so doslej v njega dopisovali, da bi prihodnjič našo bélico s svojimi izverstnimi sostavki počastiti blagovolili. Vred.

Pridjana je poslednja pol pola i zavitek za spisovnik.

Odgovorni izdatelj in tiskar: Ferd. žl. Kleinmajr.